

то в сравнение с другите две групи (ромска и българска) техните резултати са най-ниски.

В заключение можем да кажем, че факторите *населено място* и *клас* играят важна роля при четенето с разбиране при децата на етническите групи в България. По-голямото селище предоставя повече възможности за четене. По-високият училищен клас доказва, че опитът в четене, придобит по време на по-дългия престои в училище, се отразява положително и правопрпорционално на разбирането на текста.

* * *

Можем да обобщим, че четенето с разбиране в двуезични условия е сложен процес, който зависи от редица фактори. От работата на учителя зависи в голяма степен доколко учениците ще разберат прочетения текст.

Моделът на човешката информационно-процедираща система на К. Рейнер и А. Полацек (1989) в голяма степен обяснява психологически процеса на четене. Този модел важи и за децата билингви с допълнението, че езиковите центрове в лявото полу-кълбо на мозъка при деца билингви носят информация за два (три) езика. В началните класове, където децата се запознават с буквите и механизма на четене, този модел важи с пълна сила. Постъпващата информация в паметта на учениците се установява в „дълготрайната (семантична) памет“ и за това учениците могат да разпознават прочетеното и да разберат смисъла на изречението/текста. Като потвърждение на казаното са и резултатите от експериментите, където умението за четене и разбиране се проследява чрез влиянието на редица фактори: майчин език, клас, населено място. И при двата експеримента резултатите показват, че с нарастването на класа расте и разбирането на прочетеното, т.е. в дълготрайната (семантичната) памет се е натрупала повече информация. По-голямото селище предоставя повече възможности за четене. Факторът майчин език влияе върху степента на разбиране при условие, че четенето е на език, който е майчин за децата – тогава разбирането е най-високо. Ако четенето е на втори за децата език, тогава съществени разлики в разбирането няма (т.е. децата не разбират това, което четат). В такъв случай се намесват други фактори – факторите населено място и клас.